

ПАРАДИГМАЛЬНІ РИСИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ВІРИ І ЗНАННЯ У СХІДНІЙ ДОНІКЕЙСЬКІЙ ПАТРИСТИЦІ

В статті здійснюється розгляд бачення представниками східної донікейської патристики проблеми співвідношення віри і знання. Стверджується, що проблема богопізнання, вперше ініційована в християнстві апологетами II ст., розв'язується на користь віри в порівнянні з раціональними засобами, проте з залученням понять та ідей грецької філософії. Вперше ґрунтовно і систематично вирішує дану проблему в термінах співвідношення віри і знання апологет III ст. Климент Олександрійський. Климент, концепцію якого використовує і Ориген, переконаний у необхідності як віри, так і знання в пізнанні світу і Бога. Ключові слова: віра, знання, розум, донікейська патристика, апологети, Юстин Філософ, Климент Олександрійський, Ориген.

Актуальність теми статті. Криза сучасного мислення, за словами Юргена Хабермаса, необхідно веде до виникнення постсекулярного суспільства, де все більше утверджується релігія. Сучасне мислення, висловлюється німецький філософ, відмовляється від якого-небудь загальнообов'язкового визначення добродесного і зразкового життя. Але в житті релігійних громад, якщо тільки вони уникають догматизму і примусу, може зберегтися дещо таке (інтуїтивне розуміння омані і позбавлення, рятівного виходу з життя, що не дає спасіння і щастя), що втрачено в інших областях [див.: 19, с.66]. Таке сучасне розуміння релігії, як чогось, що може бути корисним для об'єднання людей довкола спільних цілей, і як такої, що не є істинною в догматичному плані, все більше утверджується в нас час. Як писав Мігель де Унамуно від імені одного з героїв свого оповідання про священника, що втратив віру, але не виказував цю втрату парафіянам задля їхнього ж блага: "Він занадто розумний, щоби вірити в усе те, чого мусить навчати" [20, с.523].

Як же бачила проблему віри і її взаємозв'язку зі знанням епоха ранньої церкви, де ці питання постали вперше і вимагали детальної та глибокої відповіді? Як твердив папа Бенедикт XVI, "Отці багато чому ще можуть навчити наших сучасників і нинішніх християн", маючи на увазі в першу чергу проблематику взаємовідношення віри і розуму [див.: 3, с.2]. Тож актуальність теми статті зумовлена тим, що християнська так звана донікейська патристика (в часових рамках до легітимізації християнства 313 р.) є періодом, коли були сформовані взірці ранніх апологетичних творів, які і сьогодні залишаються парадигмальними, оскільки вони вперше торкалися цілої низки питань, важливих з позиції як християнського світобачення, так і з позиції використання тих чи інших засобів історичного сперечання між різними світоглядами та культурами і тому є надзвичайно важливими у вирішенні даної проблеми.

Мета статті. На основі аналізу текстів представників східної донікейської патристики і реконструкцій їх вчень дослідниками окреслити бачення ними проблеми співвідношення віри та знання.

Аналіз стану проблеми в останніх за даною темою дослідженнях. Спеціально проблема в даний період не досліджувалась. Проте є декілька статей, що розглядають вирішення проблеми конкретним автором даного періоду. Серед вітчизняних авторів варто відмітити: У.Головач, В.Жуковського, К.Попова. Існують схожі праці і в російській науці: М.Приходько, А.Гагінського, Р.Омельчук, І.Кокіна, І.Зайцевої, П.Онуфрійчука, Є.Афонасіна та А.Циба. Але найбільше до розробки нашої теми статтями та монографіями, що розглядають вклад окремого християнського письменника у вирішення даної проблеми, долучилася західна наука, головно такі дослідники: В.Хелеман, Дж. Т. Пірвс, Е.Гудінаф, Л.Барнард, Е.Озборн, Дж. Д. Алерт, Ш.Фреппель, К.Мондесерт, Г.Барді, С.Лілла та Р.Голлінгтон. Ми також користувались працями, присвяченими дослідженню історії християнської філософії та богослов'я цього періоду: О.Барленхевера, Дж. Тайкстерона, Е.Жільсона, А.Гарнака, С.Трубецкого, Н.Сагарди, архімандрита Кіпріана (Керна), І.Реверсова, В.Лурьє, А.Сидорова, Г.Майорова, В.Соколова, В.Саврея.

Період, що безпосередньо йшов за проповіддю апостолів і що звично зветься першохристиянством або періодом мужів апостольських, був переповненим живим есхатологічним відчуттям та живими спогадами про Христа, тож перехідний характер подій і безпосередній відгомін присутності Ісуса не змушував мислиннєво затримуватись на усьому земному, а отже, проблематика віри і знання не піднімалася.

В II-III ст. пафос першохристиянського очікування близької парусії (другого приходу Христа) поступово став слабнути. Саме в цих століттях зароджується рання християнська апологетика, специфічний вид літератури, ціллю якої було продемонструвати язичницькому суспільству правонаступності християнства з культурної точки зору. Починаючи з апологетів, християнство торкається історії світу, людської діяльності, державних та суспільних інтересів. Саме в цих століттях християнська релігія, як тільки у її ряди вступають навершені представники грецької культури, входить в контакт з філософією.

Правда, апологетам II ст. належить вирішення окресленої проблеми лише в загальних рисах та без чітко зафіксованої термінології. Головним лейтмотивом їх бачення проблеми, яку латинський апологет Тертуліан охарактеризував, як “Афіни і Єрусалим”, є неможливість досягнення людиною християнських істин раціональними засобами, а тому необхідність для богопізнання віри в Одкровення¹. “Потрібно, – пише один з апологетів Афінагор, – визнавати про Бога у Бога” [2, глава 7], “неможливо самими силами розуму, без Божого Одкровення, – на думку Юстина Мученика, – пізнати Бога” [див.: 7, глава 2]. При чому, навіть вірою повне пізнання Бога для християнських апологетів є неможливим: “Допитуватись ж про Промислителя і Керівника всього, який Він є, як мені здається, бездільно і вищою мірою безкорисно, – вважає Арістід, – бо Сутність Його безконечна і неосягнена для всієї тварі” [див.: 1, глава 1].

Попри те, у своїй критиці грецької міфології та філософських концепцій апологети часто користувались аргументами природного розуму. Цілком раціональні засоби використовувались і при поясненні таких твердження християнства, як існування єдиного Бога [див.: 1, глава 1], можливість воскресіння людини [див.: 18, книга 1, глава 13] та ін.

Загалом спільною позицією також відзначається ставлення апологетів до грецької філософії в порівнянні з християнством. Саме християнство і було для них найвищою філософією [див.: 17, глави 35, 42], до якої, правда, залучалися поняття та ідеї греків, проте перетворені на власний християнський лад, оскільки, попри, часткову істинність грецької мудрості, повнота істини все ж належала людині після приходу Христа, якому повірили не тільки філософи і вчені, а й ремісники, і зовсім неосвічені люди. Еллінські філософи, однак, слугували для християнства також зразками критики язичницької релігії і міфів; та й ряд положень грецьких філософів, як писав Афінагор [див.: 2, 19], – був схожим з Одкровенням Христа. Тому перші християнські богослови так по різному ставились до самої по собі еллінської мудрості – від прихильності Юстина Мученика² і Афінагора до поміркованості Іриней Ліонського та ворожості Татіана й Феофіла Антіохійського.

Поряд із звинувачуваннями апологетів у офілософствуванні ними християнства протестантські автори закидали їм відхід від лінії першохристиянства [див.: 22, lecture 2], особливу роль в XX ст. в цьому відіграв А. Гарнак” [див.: 4, часть 2]. Католицькі та православні дослідники ж твердили про творче перетворення понять та ідей еллінської мудрості на ґрунті християнства [див.: 6, введение; 9, глава 9; 14, глава 2]. І справді, на нашу думку, все те, що апологети запозичують в еллінів не розходиться з ідеями Священного Писання, а певні місця в їх творах, які пізніше не вкладатимуться в догматику можна пояснити проблемами росту християнського богослов'я.³

Та творцем аксіоматичної бази постановки та вирішення проблеми співвідношення віри і знання для церкви [див.: 15, глава 3] став апологет III ст. Климент Олександрійський, про якого

¹ Вперше на основі Святого Писання і Передання окреслює апостольське правило віри, яке резюмує все Одкровення, Іриней Ліонський [Див.: 16 книга 1, глава 10].

² Юстинову концепцію Христа як Логоса, сім'я якого [Див.: 7, глава 44] розсіяні всюди (тому природно, що і до Христа люди мали частку Його мудрості) активно використовували християнські богослови наступних поколінь.

³ Подібні відхилення від ортодоксії притаманні майже всім християнської літератури донікейського періоду.

пише, можливо, з деяким перебільшенням Костянтин Попов: “Завдання, — було вирішено Климентом настільки ґрунтовно, що після цього питання про сумісність віри і християнської науки не могло бути предметом суперечки по суті” [13, с.584].

Климент Олександрійський вперше здійснює аналіз понять віри, знання та розуму. Постановка проблеми співвідношення віри і знання для нього має своє підґрунтя, з однієї сторони, у природженій потребі людського духу в розсудковому засвоєнні тих положень, що складають зміст віри, а з іншої сторони, у винятковій ролі віри в християнському богопізнанні, ролі, що в певному розумінні виключає її розсудкову доказовість [див.: 10, книга 7, глава 16]. Ті сучасники Климента, що отримали еллінську освіту, особливо відчували потребу в такому доведенні християнських істин. Окрім того, еретичні гностичні секти, зіткнувшись у II ст. з християнством і намагаючись з ним змагатися, визнавали віру тільки належністю нижчих людей, за природою не здатних до найвищого осягнення істини [див.: 6, часть 2]. Боротьба з цією ересю вимагала від церкви прояснення ролі віри для досягнення знання. З іншої сторони, існувала потреба і в захисті необхідності використання розумної аргументації для демонстрації християнської віри, оскільки деякі ортодоксальні християни, маючи перед собою приклад еретичного гнозису, з підозрою дивилися на можливість участі мирської мудрості у вирішенні питань віри [див.: 13, с.583].

Тож основним пафосом творчості Климента була спроба обґрунтування принципової необхідності як віри, так і знання в християнському богопізнанні, яка вже відчувалася в працях апологетів II ст., але не була ще достатньо осмислена ними. Ці два поняття філософ розумів як такі, що не можуть існувати одне без одного не тільки у богопізнанні, але взагалі у всякому справжньому пізнанні [див.: 9, книга 5, глава 1]. Оскільки віра в Климента завжди ототожнювалася з актом розуму (“віра є деяким прагненням, і прагненням розумним” [8, книга 2, глава 2], “віра є твердим прийняттям розумом знання” [див.: 21, р.119]), в творчості християнського філософа мова йде саме про проблему співвідношення віри і знання.

Необхідність віри для будь-якого пізнання, стверджує Климент, полягає у слабкості пізнавальних сил людини. Шляхом споглядання зовнішньої природи і людського духу ми можемо сходити своєю думкою від чуттєвого світу до умоглядного, можемо доходити до деяких уявлень про творця усього Всесвіту, але це надто тьмяні уявлення про Бога. Окрім того, знання не може бути раціонально доведеним, оскільки перші його принципи не піддаються ніякому поясненню, тільки завдяки вірі можна прийти до осягнення початку всіх речей [див.: 8, книга 2, глава 5]. Також, на думку християнського мислителя, існують речі, що всіма абсолютно вільно визнаються істинними без досліджень [див.: 8, книга 1, глава 13].

З іншого боку, Климент обґрунтовує можливість віри в богопізнанні властивостями душі людини. Відчуття істини, прагнення до неї знаходяться в нашій душі. Погоджуючись з її прагненнями, ми схоплюємо істину, приймаємо її без доказів, а це, за Климентом, і є вірою. Істина, пише християнський філософ, що сповіщається проповідником, діє на внутрішнє відчуття божественного, як магніт, що притягує залізо і внутрішнє відчуття спалахує, мов суха солома [див.: 8, книга 2, глава 6]. Тож Климент протиставляє еретично-гностичному розумінню віри як зовнішнього підкорення авторитету своє розуміння віри, в основі якої лежить певна властивість людської душі. Таким чином, для Климента кожне пізнання в силу слабкості наших гносеологічних здатностей починається з віри, що є апіорним наперед наданою нам істиною істини, душевною здатністю сприйняти божественну істину, своєрідним знанням без довгих розмірковувань [див.: 10, книга 7, глава 10]. Важливо, що для Климента сама віра є достатньою для спасіння. Віра не допускає розвитку в розумінні додавання до неї чогось чужорідного, оскільки вона не передбачає доказовості, бо саме поняття «вірити» означає погодження з чимось, що не вимагає доведення [див.: 8, книга 2, глава 6]. Але віра може саморозвиватися, з неї починається, каже Климент, покаяння, а зрештою вона переходить у любов [див.: 8, книга 2, глава 6], в цілому ж розвиток віри олександрієць називає гнозисом.

Людина, що просто вірує, за Климентом, є дитиною, що не вивчила слів, через які повірила і діє, і не в стані дати звіт у своїй вірі [див.: 8, книга 1, глава 11]. Засвоєння ж змісту віри, що може бути досягнуто довгим навчанням і вже не може бути зруйноване розумовими аргументами, є, за Климентом, християнським знанням, гнозисом, оскільки віра, каже Климент, може бути логічно розкрита і обґрунтована [див.: 10, книга 7, глава 10], вона сприймає істину, а гнозис досліджує і осягає [див.: 10, книга 7, глави 17 і 77]. “Знання істини поступово розвивається

з того, в що ми вже повірили, – пише Климент, – до того, в що нам ще треба буде повірити. Так віра виявляється основою знання” [див.: 10, книга 7, глава 98]. Тож між вірою та знанням, стверджує Климент, існує відмінність не за сутністю, а за ступенем – віра потенційно включає в себе гнозис [див.: 10, книга 6, глави 17 і 152], процес здобуття гнозису полягає у розсудковому і умоглядному розвитку істин віри. Проте, як пише К.Попов [див.: 13, с.609], думка про можливість досягнути праведність однією простою вірою не розвивається Климентом з достатньою повнотою, хоч і не бракує окремих думок, в яких стверджується протилежне [див., напр.: 10, книга 7, глава 16]. Так, проста віра, за олександрійцем, тільки зовнішньо сприймає Христа зі страху і авторитету [див.: 8, книга 2, глава 12 і книга 7, глава 12], віра проста робить людину вірним рабом, а віра розумна – другом Божим [див.: 10, книга 7, глава 62].

Іншим проблематичним місцем в працях олександрійця, як відзначають деякі дослідники, є все ж таки перевищення повноважень філософії Климентом в інтерпретації святого Письма, оскільки, у нього відбувається певне змішання понять езотеричного і церковного передання, і критерієм екзегетики стає власне філософія, а не церковна традиція [див.: 5, с.34].

Учнем Климента Олександрійського був Оріген, якого справедливо називають батьком систематичного християнського богослов'я і екзегетики [див.: 11, с.89]. Він вдосконалив та систематизував перші спроби Климента створити християнську богословську систему. Але попри великий авторитет та надзвичайний вплив на наступні покоління християнських богословів, в системі Орігена християнські автори знаходили несумісні з ортодоксією погляди, звинувачуючи християнського вченого у надзвичайній прихильності до грецької філософії. Тому постать олександрійського богослова завжди носила неоднозначний характер в історії християнства.

Оріген не відступає від концепції співвідношення віри та знання, розробленої його вчителем Климентом Олександрійським, рішуче наголошуючи на потребі віри і розвитку її у богословське знання, перевірене текстами Святого Писання.

Климент і дійсно всюди дотримується апостольського права віри. Але там, де в християнстві ще не виробилась церковна позиція, де, за словами Орігена, ми маємо шукати відповіді на питання власним розумом [див.: 12, с.43], християнський богослов відходить від ортодоксії, накликаючи на себе анафему Церкви. При чому і у цьому випадку він дотримується принципу співвідношення віри та знання, виробленого Климентом Олександрійським. Але принцип цей мав, як бачимо, суттєвий недолік, який проявився у творчості Орігена з набагато більшою виразністю ніж у його вчителя. Цей недолік полягав у можливості надто вільно тлумачити текст Святого Письма. Вже в працях Климента, як ми зазначали, зустрічаємо таку довільність. Але оскільки Оріген був перш за все систематиком християнського богослов'я і в його працях богословські проблеми християнства набули більшої стрункості і виразності ніж в працях Климента [див.: 14, с.483], цей недолік у концепції співвідношення віри і знання призводив Орігена до більш однозначного відходу від ортодоксальності. Та помилки раціоналізму олександрійців, вважає Дмитрієвський [див.: 5, с.155], церква виправила в особі св. Афанасія Олександрійського, а повністю переробили олександрійську спадщину в строго православному ключі великі каппадокійці.

Отже, першими, хто зустрівся з проблемою віри та знання серед християнських письменників були перші апологети. Вони не витворили ні цілісної системи поглядів на цю проблему, але все ж однотайно вважали засобом пізнання Бога віру, а не раціональні засоби. При чому, там, де мова йшла за спростування своїх опонентів і природне богослов'я апологети користувались логікою і філософськими аргументами. Найвищою філософією для них було християнство, а еллінська мудрість ними розглядалась тільки як допоміжний інструментарій, а деяким з них – як взагалі непотрібністю.

Ключовою ж постаттю в історії постановки та вирішення проблеми співвідношення віри та знання був Климент Олександрійський. Лейтмотивом усієї його творчості була спроба захистити єдність віри і знання в християнському богопізнанні. Поняття віри в Климента носило чіткий характер релігійної інтуїції, передзнання Бога, що існує в душі людини. Віру Климент вважав розумовим актом. Розумовий процес, розмірковування над істинами віри, вдосконалення у вірі олександрієць називав знанням, християнським гнозисом. І хоч Климент, а головно, Оріген, користуючись цією концепцією відходили від ортодоксії, занадто філософізуючи Святе Писання, є усі підстави вважати концепцію Климента такою, яка слугувала основою для доповнення і розвитку наступними поколіннями християнських письменників.

Література

1. Аристид Апология [Електронний ресурс] / Аристид; [пер. А. Покровским с греч. версии Апологии] // Золотое слово Священного Предания – Вып. 05. – М.: Русская историко-филологическая школа "Слово", 2000. – с. 6-23. – Режим доступа : <http://www.mystudies.narod.ru/library/a/aristides/apologia.htm>
2. Афинагор Прощение о христианах [Електронний ресурс] / Афинагор; [пер. П. Преображенского] // Памятники древней христианской письменности. т. V, Сочинения древних христианских апологетов. – М.: 1864. переизд.: Сочинения древних христианских апологетов. – СПб.: Алетейя. 1999. – С. 53-125. – Режим доступа : http://www.odinblago.ru/pamatniki_5/2
3. Бенедикт XVI. Отцы Церкви. От Климента Римского до святого Августина / Бенедикт XVI; [пер. с ит. О. Хмелевская]. – М.: Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2012. – vi + 184 с. – (Серия “Современное богословие”).
4. Гарнак А. История догматов [Електронний ресурс] / Адольф Гарнак // Общая история европейской культуры. – СПб., 1911. – Т.6. – 451 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/dogmatika/Garnak_int.php
5. Дмитриевский В., свящ. Александрийская школа. Очерк из истории духовного просвещения от I до начала V века по Р. Х. / В. Дмитриевский. – Казань, 1884. – 283 с.
6. Жильсон Э. История средневековой философии / Э. Жильсон. – М.: Культурная Революция, Республика, – 2010. – 678 с.
7. Иустин, философ и мученик Диалог с Трифоном иудеем [Електронний ресурс] / Св. Иустин, философ и мученик // Творения. – М.: Паломник; Благовест, 1995. – С. 125-132. – Режим доступа : <http://www.aleteia.narod.ru/just/tryph.htm>
8. Климент Александрийский. Строматы: в 3 т. Книги I-III (с приложением греческих текстов) [Електронний ресурс] / Климент Александрийский. – СПб.: “Издательство Олега Абышко”, 2003. – 544 с. – Режим доступа : http://www.krotov.info/acts/03/1/kliment_aleksandr_09.htm
9. Климент Александрийский. Строматы: В 3 т. Книги IV-V (с приложением греческих текстов) [Електронний ресурс] / Климент Александрийский. – СПб.: “Издательство Олега Абышко”, 2003. – 336 с. – Режим доступа : http://www.krotov.info/acts/03/1/kliment_aleksandr_09.htm
10. Климент Александрийский. Строматы: В 3 т. Книги VI-VII (с приложением греческих текстов) [Електронний ресурс] / Климент Александрийский. – СПб.: “Издательство Олега Абышко”, 2003. – 368 с. – Режим доступа : http://www.krotov.info/acts/03/1/kliment_aleksandr_09.htm
11. Мейендорф И. Введение в святоотеческое богословие / И. Мейендорф. – Мн.: Лучи Софии, 2007. – 387 с.
12. Ориген. О началах / Ориген; [пер. Н. Петрова]. – Новосибирск, 1993. – 383 с.
13. Попов К. Д. Вера и ее отношение к христианскому знанию по учению Климента Александрийского / К. Д. Попов. – “Труды Киевской духовной академии”, 1887. – № 12. – с. 577-616
14. Саврей В. Я. Александрийская школа в истории философско-богословской мысли / В. Я. Саврей. – М.: КомКнига, 2011. – 1008 с.
15. Сагарда Н. И. Лекции по патрологии. I–IV века [Електронний ресурс] / Н. И. Сагарда; [под общ. и научн. ред. диакона А. Глушенко и А. Г. Дунаева]. – М.: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2004. – с. 19-528 (разд. паг.): ил. – Режим доступа : <http://mirknig.com/knigi/religiya/1181478603-lekcii-po-patologii-i-iv-veka.html>
16. Св. Иринея Лионский Пять книг против ересей / Св. Иринея Лионский; [пер. П. Преображенского] // Творения. – [СПб., 1900]; М., Благовест, 1996. – 640 с.
17. Татиан. Речь против эллинов [Електронний ресурс] / Татиан; [пер. П. Преображенского] // Сочинения древних христианских апологетов. – СПб., 1895. переизд.: Сочинения древних христианских апологетов. – СПб.: Алетейя. 1999. – с. 10-49.
18. Феофил Антиохийский. К Автолику; [Електронний ресурс] / Феофил Антиохийский; [пер. П. Преображенского] // Сочинения древних христианских апологетов. – СПб., 1895. переизд.: Сочинения древних христианских апологетов. – СПб.: Алетейя. 1999. – С. 128-194. – (Серия «Античное христианство. Источники») – Режим доступа : <http://apologia.narod.ru/earlyfat/fath/apol/feofil/feofil.htm>
19. Хабермас Ю. Политические основы демократического правового государства / Ю. Хабермас; [пер. с нем.] Хабермас Ю., Ратцингер Й. (Бенедикт XVI) Диалектика секуляризации. О разуме и религии // – М.: Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. – с. 39-76.
20. Унамуно М. Святой Мануэль Добрый, Мученик / М. Унамуно; [переклали з іспанської Ольга Маєвська та Віктор Шовкун; упорядкував Олег Фешовець; післямова Олександра Пронкевича] // Вибрані романи. – Львів: Астролябія, 2012. – С. 505-547
21. Lilla. S. Clement of Alexandria: A Study in Christian Platonism and Gnosticism / Lilla S. – Oxford: University Press. 1971. – 266 p.
22. Purves G. T. The Testimony of Justin Martyr to Early Christianity [Електронний ресурс] / G. T. Purves. – London : J. Nisbet & Co., 1888. – 302 p. – Режим доступа : <http://archive.org/details/testimonyofjus00purv>

Summary

Kachmar S. The Problem of Relationship between Faith and Knowledge in Ante-Nicene Fathers. The article runs about the view of Ante-Nicene Fathers on the relationship between faith and knowledge. The author confirms that in the works of first apologists the problem of relationship between faith and knowledge is resolved in favor of the first. But they use terms and ideas of Greek philosophy though using another style of thinking. Alexandrian thinker Clement was the first one who solved the problem systematically. The author confirms that in the works of this philosopher, which had huge influence on Origen, faith and knowledge both are necessary for religious knowledge. **Keywords:** faith, knowledge, reason, Ante-Nicene Fathers, apologists, Justin Philosopher and Martyr, Clement of Alexandria, Origen.

УДК: 230.2

© Олег Шепетяк
Український Католицький Університет (м. Львів)

АНТРОПОЛОГІЧНІ ІДЕЇ В НОВІТНЬОМУ БОГОСЛОВ'І НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПРОСТОРУ

У статті проведений аналіз антропологічних концепцій, які сформувалися в католицькому богослов'ї німецькомовного простору в добу після Другого Ватиканського Собору. Презентуються ідеї К. Ранера, Е. Корета, Й. Ратцінгера, В. Каспера. Основна ідея, виражена цими мислителями, становить присутність в людському духові Божественного начала, яке визначає людську сутність, складає основу людськості, підносить людину до сфери трансцендентного та уможливує її зв'язок з Богом. Завдяки цій наявності Божественного в людині, вона може сприймати Його одкровення, та становити ареал Божої присутності у світі. Сучасне католицьке богослов'я підносить гідність людини, ставлячи антропологічний принцип в основу всього догматичного, фундаментального та морального богослов'я. **Ключові слова:** богослов'я, антропологія, Ранер, Корет, Ратцінгер, Каспер.

Вся історія людства є історією постійного пошуку Бога, рефлексії про першу і найвищу підставу буття. Людина будь-якої епохи, національності і місцезнаходження намагається віднайти той чинник, який виокремлює її з усього матеріального світу, який спроможний пояснити її відвічне прагнення досягнути неосяжне, своїм духом вийти поза межі світів, громадянином яких вона є. Бунтівна природа людини завжди прагне віднайти той стержень, який оправдовує її сягання буття, істини, добра і краси. Цей пошук змушує людину власним духом виходити поза світ і з відповідної відстані оглядати творіння. Тисячоліть існування людини стало достатньо, щоби упевнитися, що вона спроможна пізнати себе і світ навколо себе тільки з перспективи Бога.

Глибокий перманентний духовний аналіз внутрішньої сутності людини в контексті сучасного богослов'я відкрив нові шляхи розуміння Божого об'явлення, яке розгортається наче драма на сцені людської душі. Площиною спілкування Бога і людини став внутрішній світ людини, який єднає в собі Творця і творіння, духовне і матеріальне начала. Особливого розквіту богословська дискусія зазнала в німецькомовному середовищі завдяки низці мислителів, серед яких особливе місце займають Карл Ранер, Емеріх Корет, Ганс Урс фон Бальтазар, Романо Гуардіні, Йозеф Ратцінгер – Папа Венедикт XVI, Вальтер Каспер та інші. Виконуючи різноманітні місії – від професорського викладання до керівництва Церквою, вони поєднувалися спільними богословськими ідеями та інкультураційними цілями. Вивчення їхніх здобутків спроможне допомогти нашому часу віднайти адекватні способи самовизначення.

Презентуючи спроби дослідження поставленої проблематики, ми звертаємося до праць богословів німецькомовного простору, які презентують специфіку новітнього богослов'я. В роботі ми посилаємося на праці К.Ранера, Е.Корета, В.Каспера, Й.Ратцінгера. Однак думки, виражені у даному дослідженні, акумулюють у собі значно більше матеріалу, аніж той, який обсяг публікації дозволяє охопити цитуванням.